

LİSE ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK OKUL TERKİNİ ÖNLEME PROGRAMLARININ İNCELENMESİ

AN INVESTIGATION OF HIGH SCHOOL DROPOUT INTERVENTION PROGRAMS

Gülşah ERTEKİN

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa PDR, ertekingul@hotmail.com

İstanbul / Türkiye

ORCID: 0000-0002-6829-336X

Özet

Lisede yaşanan okul terki günümüzde birçok ülkenin gündeminde olan ciddi bir problemdir. Gençlerin eğitimlerine devam etmeleri hem kendileri için hem de yaşadıkları toplumun refahı açısından oldukça önemlidir. Kaliteli bir eğitim geçmişine sahip olmak, bireyin öz güvenini ve yaşam kalitesini yükseltmekte böylece toplumun refah düzeyi de yükselmektedir. Buna karşın, okulu terk eden öğrencilerin ekonomik yetersizliklerinin yanı sıra gerekli sağlık hizmetlerinden yararlanamadığı bu nedenle de ailelerini geçindirmede zorlandığı gözlenmektedir. Bu nedenle birçok ülkede hükümetler okul terkinin önlenmesi konusunda okul temelli müdahaleler geliştirerek okul terkinin önlenmesi konusunda öğrencilere destek vermektedir. Bu çalışmadaki önleme çalışmalarının seçim kriteri; programların lise öğrencilerine yönelik olarak geliştirilmesi ve psikolojik danışmanlık uygulamaları içermesidir. Yapılan alan yazın incelemesinde etkili okul terkinin önleme çalışmalarının; akademik destek, bireysel ve grup rehberliği, mesleki rehberlik uygulamaları, erken uyarı sistemi ve aile katılımı çalışmalarından oluşmakta olduğu gözlenmektedir. Yapılan araştırmalara göre; etkili önleme programlarının öğrenci, öğretmen ve aile arasında güçlü bir bağ kurması gerekmektedir. Ayrıca, önleme programlarının bir eğitim-öğretim yılı boyunca sürmesi de programların etkinliğini arttırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okul Terki, Okul Terkinin Önleme Programları, Lise Öğrencileri.

Abstract

Preventing high school dropout is a serious problem that many countries has to face nowadays. To continue education young people is quite important both themselves and for the welfare of society. Have a quality of education background is enhance individuals' self confidence and improve quality of life as a result it also effects welfare of the society. However, dropouts have economic insufficiency and also they don't have health insurance so they can't provide their families.. For this reason governments developing school based prevention programs for support dropout students. This studies selection criteria of intervention programs is studying with high school students and including counseling applications.. In literature review; dropout prevention programs gathered under the following headings; academic support, individual and group counselling sessions, vocational counseling, early warning systems and parent involvement.

Relating to the literatür review it is observed that effective intervension programs should have a strong bonding with students, teachesr and parents. Additionally, long terms intervension programs which are continue throughout the year will be more effective.

Keywords: Dropout, Dropout Intervension Programs , High School Students,

Giriş

Günümüzde birçok ülkede gençler arasında okul terkinin yaygınlaştığı görülmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan bir araştırmada ise; lise öğrencilerinin 1/4 'ünün okulu terk ettiği belirtilmiştir. (Lehr, Johnson, Braner, Cosio ve Thompson, 2004). 'Bir Bakışta Eğitim Raporu'na göre ise Türkiye de gençler arasında ortaöğretimden ayrılma oranı % 44 tür, bu oranla ülkemiz Avrupa ülkeleri arasında ilk sırada yer almaktadır (OECD, 2015). Son yıllarda, Milli Eğitim Bakanlığı okul terkinin önlenmesi amacı ile lisede sınıf tekrar eden öğrencileri 'dezavantajlı öğrenciler' olarak tanımlamış ve okul rehberlik servislerinin bu öğrencilere yönelik hizmetler planlamasını önermiştir.(MEB, 2013). Okul terki probleminin önlenmesi küresel bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır, problemin çözümü içinse gerek ülkemizde gerekse birçok ülkede, eğitim uzmanları ve hükümetler tarafından çeşitli müdahale programları geliştirilmektedir. (MEB, 2013; MEB ve UNICEF; 2013; NCES,2013; USAID,2011).

Lisede yaşanan okul terkinin önlenmesi konusunda özellikle ABD'de 2000 yıllarından itibaren ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Ulusal Okul Terkini Önleme Merkezi tarafından bu konuda sertifikalı eğitimler düzenlenmekte, süreli yayımlar çıkarılmakta, her yıl kongreler düzenlenmektedir. Bu çabanın sonucunda ABD'de lise mezuniyet oranında %36 artış gözlenmiştir (NCES,2013).

1. Okul Terki Süreci

Okul terki, öğrencinin yasal okuldan ayrılma yaşından önce ya da gerekli formal nitelikleri edinmeden okuldan ayrılması olarak tanımlanmaktadır (Cullen, 2000). Battin ve Pearson (2000) tarafından yapılan tanıma göre ise; okul terki, öğrencinin bireysel, aile kaynaklı, okul kaynaklı okul yaşamını sonlandırması olarak tanımlanmaktadır.

Okul terkinin önlenmesine yönelik müdahale çalışmaları önemli iki bileşenden oluşmaktadır. Bunlar risk faktörleri ve koruyucu faktörlerin belirlenmesidir (Suh ve Suh, 2007; Taylı 2008).

Okul Terkinde Risk Faktörleri: Okul terk riskinin nedenlerinin belirlenmesine yönelik araştırmalarda bireysel ve okuldan kaynaklı nedenlerin öğrenciyi okul terkine ittiği görülmektedir. Bireysel nedenler genel olarak; öğrencinin ders çalışma alışkanlıklarının olmaması, akademik başarısızlık, devamsızlık, sınıf tekrarı, özgüven eksikliği, dışsal kontrol odağına sahip olmak, bir işte çalışmak ve erken evlilik olarak saptanmıştır(Ergün 2014; Taylı, 2008; Yorgun, 2014). Okuldan kaynaklanan nedenler ise çoğunlukla; sınıf tekrarı yapmak, 9. Sınıf düzeyinde olmak, okula karşı olumsuz tutum, idarecilerle anlaşmazlık; öğretmenlerden olumlu destek görememek vb. olarak belirtilmiştir (Battin ve Pearson 2000; MEB, 2013; Neild, 2009; NCES, 2013).

Okul Terkinde Koruyucu Faktörler: Okul terkinde koruyucu faktörler ise; öğrencilere çalışma becerilerinin öğretilmesi, bireysel ve grupla psikolojik destek, aile ve öğretmenlerin olumlu tutumu, sosyal beceri eğitimi, akademik motivasyon, akran desteği, 9.sınıf uyum programları yaz okulları, koçluk programlarıdır. (Culpeper, 2014; Özer vd, 2011; Taylı, 2008)

Lisede yaşanan okul terki öğrenciler açısından birçok probleme yol açmaktadır. Okul terki yaşayan öğrenci gelecekte olası problemleri görmezden gelir ancak kendileri ve aynı zamanda aileleri uzun vadede birçok problemle yüzleşirler. Okul terkinin bireysel sonuçlarından bazıları; işsizlik, sosyal güvencesiz çalışmak, sağlık hizmetlerinden yeterli düzeyde yararlanamamak, ev sahibi olamamak, kurdukları aileyi refah içinde yaşatamamak, suça karışma, madde bağımlılığı vb. olabilir (Neild,2009).

Okul terkinin toplumsal sonuçlarından bazıları ise; ödenen vergi oranının artması, işsizlik maaşının ekonomik yük olarak topluma yansması, suça karışan kişilerin cezaevinde barınma maliyetinin ülkelerin ekonomik refahını düşürmesi gibidir (Suh & Suh, 2007).

Okul terki sürecinde bazı koruyucu faktörler bulunmaktadır. Bu koruyucu faktörler; okulda erken uyarı sistemi kurmak, 9. Sınıf uyum eğitimleri (MEB, 2014), akademik destek, öz-saygı eğitimi (Bozanoğlu, 2004; Bademci, Karadayı, Karabulut ve Ural, 2018), öz-yeterlik eğitimi, koçluk sistemi (olumlu okul iklimi, sosyal beceri eğitimi, kariyer akademileri (Kemple, 2004), aile katılımı, yaz okulları vb.dir.

Bu çalışmanın amacı okul temelli etkili okul terkini önleme programların incelenmesidir. Programların seçiminde aşağıdaki kriterler esas alınmıştır.

1. Araştırmaların 15-17 yaşa arası lise öğrencilerine yönelik olması.
2. Deneysel desene uygun (deney-kontrol grubu) olması.

2.Okul Terkini Önleme Programları

9.Sınıf Uyum Programları

Yapılan çalışmalar, okul terkinin önlenmesinde 9.sınıf düzeyinin önemini göstermektedir (Neild ve Balfanz, 2006; Somers, Owen, Piliawsky, 2009; Mc Callumore & Saporani, 2010). Liseye geçtikten sonra ergenlik döneminden kaynaklanan problemler gençlerin okula karşı olan bağlılığını azaltabilmektedir. Bu nedenle 9.sınıf düzeyinde akademik, kişisel ve eğitsel rehberlik hizmetleri ile öğrencilere psikososyal destek sağlamanın okula bağlılığı arttırdığı gözlenmiştir (Neild ve Balfanz, 2006).

FUTURES Programı

Lever, Sander, Lombardo, Randall, Axelrod ve Rubenstein (2004) tarafından geliştirilen kapsamlı bir okul temelli bir önleme programıdır. Baltimore'da (ABD) da uygulanan program 6 devlet lisesinde eğitim gören 9.sınıf öğrencilerinden, okul terki riski altındaki 459 öğrenci ile uygulanmıştır. Programın amacı, 9.sınıftan itibaren 12.sınıfa kadar öğrencilere kişisel, akademik ve mesleki alanda destek vererek öğrencilerin liseden mezun olmalarına yardımcı olmaktır. Programdaki okuldaki öğretmenlere de bir eğitim verilmiştir. Programın uygulayıcıları mentörler, öğretmenler, psikolojik danışmanlar ve sosyal hizmet uzmanlarıdır. Öğrenciler öncelikli olarak sınıf mevcudunun az olduğu sınıflara alınmışlardır. Uzmanlar öğrencileri, bilgisayar becerileri, matematik, okuma-yazma becerileri gibi 'temel beceri alanlarında' belirli zaman aralıklarında desteklemiştir. Ayrıca okulda öğrencilerin devamsızlıklarını, ders başarılarını, öğretmenlerle ilişkilerini takip eden eğitim koçları bulunmaktadır. Eğitim koçları ailelerle iletişim kurarak, ailelerin çocuklarının eğitim süreçlerini takip etmelerini sağlamıştır. Psikolojik danışmanlar, öğrencilerle bireysel seanslar, grup seansları, krize müdahale çalışmaları yürütmüştür. Program sonunda öğrencilerin %85.2 si üniversiteye devam etmiştir. Öğrencilerin mezun olduğu yıl olan 2001 yılında okul terki oranı %10.98 iken, bu öğrencilerin okul terki oranı %5.12. Bu bağlamda, kapsamlı ve uzun süreli önleyici programların daha etkili olduğu görülmektedir.

Latin Öğrenciler için Başarının Arttırılması Programı (ALAS)

Rumberger&Larson (1995) tarafından geliştirilen program Latin kökenli Amerikalı öğrencilerin akademik başarılarının arttırılması amacı ile geliştirilmiştir. Programın katılımcıları, Los Angeles Birleşmiş Okul Bölgesi'nde yer alan bir devlet lisesinde, yüksek okul terki riski taşıyan öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışma grubu, 6.sınıf not ortalaması düşük olan 94 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrenciler,7.sınıftan 9.sınıfa kadar takip edilmiştir. ALAS programında psikolojik danışmanlar, eğitim danışmanları ve sosyal hizmet uzmanları görev almıştır. Program 3 bileşenden oluşmaktadır.

- Problem Çözme Becerileri; Öğrencilere ve ailelerine, psikolojik danışmanlar tarafından, 10 haftalık problem çözme eğitimi verilmiştir.
 - Vaka Yönetimi ve Aile Katılımı; Öğrencilerin başarı durumları, devamsızlıkları bir uzman tarafından izlenmiş ve ailelerine bilgi verilmiş böylece ailelerin öğrencilerin okul yaşamını sürekli olarak takip etmeleri sağlanmıştır.
 - Sağlık ve Sosyal Hizmet Desteği: Sosyal hizmet uzmanları, aileleri öğrencilerin sağlık ve sosyal yardım hizmetlerinden yararlanması konusunda yönlendirmişlerdir.
- Program sonunda, deney grubu öğrencilerinin kontrol grubu öğrencilerine oranla %83 ünün 9.sınıfa devam ettiği gözlenmiştir. Ayrıca araştırmacılar tarafından yapılan izleme çalışmasında, deney grubu öğrencilerin 10.sınıfa devam etme oranının kontrol grubuna göre %50 daha fazla olduğu gözlenmiştir.

SPARK Programı

Waterman ve Walker (2001) tarafından geliştirilen program risk altındaki gençlerin akademik başarı, sosyal-duygusal öğrenme becerilerini geliştirmek ve şiddetin önlenmesi amacı ile tasarlanmış bir grupla psikolojik danışma programıdır. Program Kalifornia Üniversitesi tarafından desteklenmiştir. Risk altındaki gençler; akademik başarısızlık yaşayan, fiziksel veya psikolojik şiddete uğrayan, işlevsel olmayan ailelere sahip olan ve alkol ve madde bağımlılığı problemi olan öğrencileri kapsamaktadır. Spark programı 8 modül ve 15 oturumdan oluşmaktadır. Bu modüller;

1. İletişim Becerileri
2. Öfke Yönetimi ve Duygu Düzenleme Becerileri
3. Etnik Kimlik ve Ön-yargılar
4. Eğitimsel Motivasyon
5. Akran baskısı ve zorbalık
6. Kız-erkek ilişkileri,
7. Şiddete Maruz Kalma ve Post-travmatik Stres Tepkileri
8. Aile İlişkileridir.

Bu modüller 6 aylık bir eğitim dönemi içerisinde tamamlanmaktadır. Programda eğitici eğitimleri ücretli olup psikolojik danışmanlar ve öğretmenler katılabilmektedir. Programa katılan öğrencilerin sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin geliştiği, iletişim becerilerinin arttığı, akran baskına karşı koyma becerilerinin geliştiği ve programa katılan öğrencilerin akademik not ortalamasının yükseldiği saptanmıştır.

3. Türkiye'deki Okul Terkini Önleme Çalışmaları

Ülkemizde geliştirilen önleme programlardan 9.Sınıf Uyum Programı (MEB ve UNICEF, 2013), Bütüncül Okul Terkini Önleme Programı (Gündüz, 2019) ve Özsaygının Arttırılması Yolu ile Okul Terkinin Önlenmesi (Bademci vd.,2018) programları ve içeriği aşağıda sunulmuştur.

'9.Sınıf Uyum Programı'

MEB ve UNICEF (2013) tarafından geliştirilen '9.Sınıf Uyum Programı' ortaokuldan liseye geçişte zorlanan gençlerin kaygısını azaltmayı ve okula uyumu sağlamayı hedeflemiştir. Çalışmaya sınıf tekrarı yapan öğrenciler de dahil edilmiştir. Bu amaçla Eylül döneminde farklı illerde seçilen 12 pilot okulda, 9. sınıf rehber öğretmenlerine ve okul psikolojik danışmanlarına 2 günlük bir eğitim verilmiştir. Daha sonra 630 öğrenci, 139 öğretmen ve 594 veliye yönelik 4 günlük bir uyum eğitimi gerçekleştirilmiştir. Uyum programı 3 ana başlıktan oluşmaktadır.

1. Okul ve velilerin okul ortamı hakkında bilgilendirilmesi (yönetici ve öğretmenlerle tanışma, okul kurallarını öğrenme)
2. Uyumunu kolaylaştıran becerilerin öğretilmesi (iletişim becerileri, stresle başa çıkma becerileri)

3. Akademik ve mesleki gelişimin desteklenmesi (verimli ders çalışma yöntemleri, etkin dinleme ve not tutma, meslek ve bölümlerin tanıtılması).

4 günlük eğitim sonunda öğrencilerden, velilerden ve öğretmenlerden değerlendirme formlarını doldurmaları istenmiştir. Katılımcılar, çalışmayı çok etkili buldukları ve süresinin uzatılmasını istediklerini belirtmişlerdir. Programdan alınan geri bildirimler değerlendirilerek ileriki yıllarda tüm ülkeyi kapsayan programlar geliştirileceği belirtilmektedir (Yeşilyaprak, 2014).

Programın sonunda öğrencilerin akademik başarı, psikolojik uyum, öz-saygı ve akran ilişkileri konusunda akademik ve sosyal becerilerinin olumlu yönde geliştiği saptanmıştır.

Bütüncül Okul Terkini Önleme Programı (BOTP)

Güngör (2019) tarafından geliştirilen Bütüncül Okul Terkini Önleme Programı'nda sınıf tekrar eden meslek lisesi 9.sınıf öğrencilerinin okul terki riskinin azaltılması hedeflenmiştir. Araştırmada nitel ve nice analizlerin kullanıldığı karma desen kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 71 öğrenci, deney grubu 46 öğrenci de kontrol grubu olmak üzere 117 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin akademik başarıları ve devamsızlık takibi yapılmış, ayrıca araştırmacı tarafından tasarlanan etkinlikler uygulanmıştır. Programın geliştirilmesinde okul terkini açıklayan kuramlardan Bireysel ve Kurumsal Perspektif Kuramı (Rumberger ve Larson, 1995) ve Yetersiz Benlik Saygısı Modeli (Finn, 1989) temel alınmıştır. Programda araştırmacı, psikolog ve okul rehber öğretmeni tarafından uygulanan etkinlikler bir yıllık süreçte öğrencilere uygulanmıştır. Bütüncül Okul Terkini Önleme Programını oluşturan etkinlikler şu şekildedir;

Programın öğeleri şu şekildedir; (Güngör, 2019, s.68)

- Sınav Kaygısı ve Ergenlik Dönemi Semineri
- Benlik Saygısı ve Öz-anlayış Semineri
- Ben Nasıl Başardım? Semineri-Eski Mezun Öğrenciler
- Mesleki Rehberlik Semineri
- Üniversite gezisi
- Akran Zorbalığı, Akran Baskısı ve Öfke Kontrolü Semineri

Araştırmadan elde edilen nitel verilere göre BOTP'na katılan deney grubu öğrencilerinin okul terki oranının kontrol grubu öğrencilerinden düşük olduğu görülmüştür.

Özsaygının Arttırılması Yolu ile Okul Terkinin Önlenmesi

Bademci, Karadayı, Karabulut ve Bağdatlı Ural (2018) tarafından okul terki riski altındaki 52 meslek lisesi öğrencisine bağlanma ilişkisi temelli akran desteği, bireysel ve grup danışmanlığını içeren bir proje geliştirilmiştir. Uygulanan projede seçilen meslek lisesi öğrencileri disiplin suçu, devamsızlık ve okul değişikliği oranı nedeni ile okul terki yüksek altındaki gençlerden oluşmaktadır. Yapılan bireysel ve grup çalışmalarında özsaygının artması, eğitime devam etme motivasyonunun artması ve okula devam etme oranının arttırmak yolu ile öğrencilerin okul terki riskinin azaltılması hedeflenmiştir. Bir eğitim-öğretim dönemini kapsayan çalışmada psikoloji ile rehberlik ve psikolojik bölümü öğrencilerinden seçilen 50 üniversite öğrencisine akran danışmanlığı eğitimi verildikten sonra, öğrenciler araştırmacıların süpervizyonu altında projeyi uygulamışlardır. Program sonunda uygulanan psikososyal destek programının öğrencilerin özsaygılarının arttığı, devamsızlıklarının azaldığı gözlenmiştir.

4. Önleme Programlarının Analizi

USAID'in (2011) Amerika ve OECD ülkelerindeki önleme programları raporuna göre bu ülkelerde de önleme programları 5 bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler; akademik (özel öğretmen, aile okur-yazarlığı, test kitapları), finansal (aileye maddi destek, burs), sağlık (okul öğle yemeği yardımı, ücretsiz aşı yardımı), kişisel/sosyal (koçluk, danışmanlık) ve yapısal (küçük öğrenme toplulukları, öğretmenlerin devamsızlık takibi yapması, yöneticilerin eğitimi, okul malzeme desteği) alanlarından oluştuğu anlaşılmaktadır.

Bu araştırmadaki önleme programları incelediğinde etkili programlardaki ortak bileşenleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Okul Terkini Önleme Programlarının Ortak Bileşenleri

Araştırma Adı	Akademik Destek	Psikolojik Destek	Takip Sistemi	Mesleki Rehberlik	Aile Katılımı
Özsaygının Arttırılması	✓	✓	✓	✓	
9.sınıf Uyum Programı	✓			✓	✓
BOTP		✓	✓	✓	
FUTURES	✓	✓	✓	✓	✓
ALAS	✓	✓			✓
SPARK	✓	✓			

Tablo 1 incelendiğinde etkili önleme programlarının akademik, psikolojik, mesleki rehberlik bileşenlerinden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin devamsızlık durumunun ve okul başarısının takip edilerek ailelere bilgi verildiği görülmektedir.

Akademik Destek

Okul terki riski altındaki öğrencilerle yapılan çalışmalar bu öğrencilerin akademik başarısızlık yaşadığını göstermektedir (MEB ve UNICEF, 2013; Rumberger ve Larson, 1995; NCES, 2013). Bu nedenle etkili önleme programlarının birçoğunda öğrencilerin not ortalamasını yükseltmek amaçlanmaktadır (Taylı, 2008). Akademik başarıyı arttırmak için ücretli öğretmen desteği, ana dil ve Matematik ilgili kurslar/akşam programları, yaz okulları düzenlenmektedir.

Erken Uyarı Sistemi

Amerikan Ulusal Lise Merkezi tarafından geliştirilen sistemde öğrencilerin devamsızlık, ders başarısı ve genel not ortalaması okul psikolojik danışmanları tarafından takip edilerek öğrencilerin ailelerine bilgi verilmektedir (Neild,2009). Bu uygulama ile ailelerin öğrencilerin okul yaşantılarına hakim olması ve okul-aile işbirliği neticesinde öğrencinin okul bağlılığı güçlendirilmektedir.

UNICEF (2017) tarafından geliştirilen erken uyarı sisteminde ise okul terki riski altındaki öğrencilerin takipleri okul idaresi tarafından yapılmaktadır. Bu öğrencilerin seçilme kriteri; devamsızlık, davranış problemi (disiplin cezası almak), ailenin düşük gelir düzeyi, ailenin madde kullanımı geçmişi, kronik rahatsızlığı olan öğrenciler, korunmaya muhtaç olan ve suça karışmış olmadır. Bu öğrenciler belirlendikten sonra yöneticiler tarafından gruba yönelik ihtiyaç analizi yapılmakta ve sonrasında öğrencilere yönelik müdahaleler geliştirilmektedir. Müdahalelerin geliştirilmesinde okul psikolojik danışmanları, sosyal hizmet uzmanları ve öğrenci koçları ile işbirliği yapılmaktadır.

Bireysel ve Grupla Psikolojik Danışmanlık

Okullarda risk altındaki öğrencilerin belirlenmesi, bu öğrencilere eğitsel, mesleki ve rehberlik hizmetleri verilmesi okul psikolojik danışmanının görev ve sorumluluklarından biridir (Yeşilyaprak, 2014). Okul terki riskini azaltmaya yönelik yurtiçi ve yurtdışı danışmanlık müdahale programları incelendiğinde programlarda bilişsel-davranışçı terapi (Bozanoğlu, 2004), çözüm odaklı terapi (Ateş, 2016), gerçeklik ve seçim kuramı (Erbaş, 2017) ve özsaygının arttırılmasının (Bademci vd. 2018; Güngör, 2019) temel alındığı görülmektedir.

Bademci vd. (2018) tarafından geliştirilen projede okul terki riski altındaki öğrencilerle bireysel ve grupla rehberlik etkinlikleri uygulanmış ve program sonunda öğrencilerin özsaygı, özgüven ve özdeğer duygularının arttığı ve psikolojik dayanıklılıklarının olumlu yönde geliştiği rapor edilmiştir. Projede akran temelli bağlanma teorisi temel alınarak, psikoloji bölümü öğrencileri öğrencilere kişisel ve akademik problemleri konusunda yol gösterici olmuş, psikosozyal destek vermiş ve böylece öğrencilerin eğitime devam etme isteği artmıştır.

Mesleki Rehberlik

Yapılan araştırmalar okul terki riski altındaki öğrencilerin geleceğe ait bir hedefleri olmadığını bu nedenle eğitimsel beklentilerinin düşük olduğunu göstermektedir. Okul terki riski altındaki öğrencilere hedef belirleme etkinlikleri uygulandığında akademik motivasyonlarının arttığı gözlenmiştir (Bozanoğlu, 2004; Zimmerman & Clearly, 2004). Bu nedenle öğrencilere yönelik olarak düzenlenen mesleki rehberlik etkinlikleri öğrencilerin akademik başarısının artmasında önemli rol oynamaktadır (Kulaksızoğlu, 2000)

Aile Katılımı

Akademik başarının diğer önemli yordayıcılarından biri aile katılımıdır (Chen & Fan, 2001). Hill & Tyson (2009) aile katılımının akademik başarıya etkisinin araştırıldığı 50 araştırmanın tarandığı meta-analiz çalışmasında öğrencinin öğretmenleri ile aylık görüşmeler yapılması, veli toplantılarına katılım, evde öğrenme materyalleri bulundurma ve sergi, müze gibi gezi faaliyetlerinin öğrencinin akademik başarısını arttırdığını saptamıştır. Yine Keçeli-Kayısılı (2008) aile katılımının öğrencinin okul başarısını arttırmada önemli rol oynadığı bu nedenle öğretmenlerin aile ile güçlü bir bağ kurması gerektiğini vurgulamıştır.

6. Tartışma ve Sonuç

Bu bilgiler ışığında okul terki önleme programlarının geliştirilmesinde öğretmenler, okul psikolojik danışmanları, psikologlar, okul yöneticileri, sosyal hizmet uzmanlarının işbirliği içinde çalışması gerektiği söylenebilir. Program sürecinde aileyi bilgilendirmek, ergenlik dönemindeki davranış problemleri konusunda aileye rehberlik yapmakta geliştirilen programların etkisini arttırmaktadır.

Okul terki riski altındaki öğrencilerle yapılan görüşmelerde öğrenciler, öğretmenlerinin kendilerine karşı olumsuz tutum geliştirdiğini bu nedenle okuldan uzaklaştıklarını söylemişlerdir (Ergün, 2014; MEB ve UNİCEF 2013; Yorğun, 2014). Bu nedenle geliştirilen programlarda öğretmenleri de önleme programlara dahil etmek ve öğrencilere cesaretlendirici konuşmalar yapmaları konusunda bilgilendirmek de öğrencilerin eğitime devam etme motivasyonlarını arttırmaktadır.

Okul psikolojik danışmanları akademik, kişisel/sosyal ve mesleki alanlarda öğrencilere hizmet vermekle yükümlüdür (Korkut Owen, 2015). Bu noktadan hareketle okul terki riski altındaki öğrencilere yönelik müdahale programları hazırlanması öğrencilerin okul bağlılığını arttırmakta ve böylece okuldan uzaklaşmaya başlayan öğrencilerin sosyal destek ihtiyacı karşılanmaktadır.

Okul terki problemi ile mücadelede öğrencilere sistemli ve uzun süreli destek verilmesi de büyük önem taşımaktadır. Etkili önleme programları incelendiğinde geliştirilen programların en az 6 aylık bir süreçte uygulandığı görülmektedir. Sonuç olarak, önleme programlarının etkili olması için okul-aile işbirliğine önem verilmesi ve öğrencileri akademik ve psikosozyal yönden desteklemeye özen gösterilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Ateş, B.(2016) Effect of solution fosed group counseling for high school students in order to struggle With school burnout. *Journal of Educational Training Studies*. 4(4). 27-34.

Bademci H.Ö.,Karadayı, E.F., Pur Karabulut İ.G.,Bağdatlı ,Vural, N. (2018). Özsaygının Arttırılması Yoluyla Okul Terkinin Önlenmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*.21(41). 60-73.

- Battin-Pearson, S., Newcomb, M., Abbott, R. & Hawkins, J. (2000). Predictors of early school dropout. *Journal of Educational Psychology*. V.92(3), 568-582.
- Bozanoğlu, İ. (2004). Bilişsel-Davranışçı yaklaşıma dayalı grup rehberliğinin, güdülenme, benlik saygısı, başarı ve sınav kaygısına etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38, 17-42.
- Blount, T. (2012). *Dropout Prevention: Recommendations for school counselors*.
- Chen, M. & Fan, X (2001). Parental involvement and students' academic achievement: A meta-analysis. *Educational Psychology Review*. (13). 1-22.
- Cullen, B. (2000). Evaluating integrated responses to educational disadvantage. Early School Leaver Initiative. Evaluation Report. 8-15. Dublin.
- Culpepper, C. L. (2014). *The effect of social support on at-risk youth*. Doctoral dissertation. University of Tennessee.
- Erbaş, M. (2017). "Seçim Kuramına Dayalı Psikoeğitim Programının Ergenlerin Riskli Davranışları ve İyilik Hali Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi." Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Ergün, N. (2014). *Ergenlerde okul dışına itilme: Nusaybin örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul
- Fan, X. & Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: A meta-analysis. *Educational Psychology Review*. (13). 1-22.
- Güngör, G. (2019). *Mesleki ve teknik ortaöğretimde okul terkinin nedenleri ve çözüm önerileri: Bütüncül bir program önerisi*. Doktora tezi. Kocaeli Üniversitesi.
- Hill, N.E. ve Tyson, D.F. (2009). Parental involvement in middle school. A meta-analytic assesment of the strategies that promote achievement. *Development Psychology*. No:3, 740-763. APA.
- Keçili Kayısı B. (2008). Akademik Başarının Arttırılmasında Aile Katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9(01), 69-83.
- Kemple, J. J. & Herlihy, C.M. (2004). Career Academies: High school Model. <http://www.ncacinc.org>
- Korkut Owen, F. (2015). *Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Anı Yayıncılık.
- Kulaksızoğlu, A. (2015). *Kişisel Gelişim Uygulamaları*. Nobel. Ankara.
- Lehr, C.A., Johnson, D.R., Brener, C.D., Cosio, A. & Thompson, M. (2004). Essential Tools: Increasing rates of school completion.: Moving from policy & research to practice. Minneapolis. 79-122.
- Lever, N., Sander, M.A., Lonbordo, S., Randall, G., Axelrod, J., Rubenstein, M., Weist, M.D. (2004) A Dropout Prevention Program fore High-Risk Inner-City Youth. Behavior Modification.
- Mc Callumore, K.M. ve Sparapani, E.F. (2010). The importance of ninth grade on high school graduation rates and student success. *Education*, 130(3), 447-456.
- MEB (2013). Okul-da Projesi. Erken Okul Terkinde İyi Uygulamalar Rehberi. Ankara.
- MEB & UNİCEF (2014). 9. Sınıf Uyum Programı. Uygulama Kılavuzu. Ankara. (Proje Koordinatörü: Prof. Dr. Binnur YEŞİLYAPRAK).
- MEB & UNİCEF (2013). Ortaöğretimde sınıf tekrarı, okul terk sebepleri ile Örgün eğitim dışında kalan çocukların eğitim ve çalışma durumları ile ihtiyaçlarının belirlenmesi. (Proje Koordinatörü: Prof. Dr. Selahattin ÖĞÜLMÜŞ)
- NCES (2013) Ninth Grade Dropout Prevention Program. Amerikan Ulusal 9. Sınıf Okul Terkinin Önleme Merkezi (NGP <http://www.nces.org/>).
- Neild, R.C. (2009). Falling off track during the transition to high school: What we know and what can be done. *The Future of Children*, 19, 53-76.
- OECD (2015). Eğitim Reformu Raporu. <http://www.oecd.org/education/education-at-a-glance-2015.html>

Özer, A., Gençtanırım, D. ve Ergene, T. (2011). Türk Lise Öğrencilerinde Okul Terkinin Yordanması: Aracı ve Etkileşim Değişkenleri ile Bir Model Testi. *Eğitim ve Bilim*, C: 36, S:161, 302-317.

Rumberger, R.W & Larson, A.K. (1995). Achievement Program for Latin Americans ALAS. Educational Reports of University of California. *American Education Research Journal*.583-625.

Somers, L.C., Owens, D. & Piliawsky, M. (2009). A study of high school dropout prevention program at risk ninth graders' role models and motivations for school completion. *Preventing School Failure; Washington*48.3 (Spring 2004): 17-22.

Suh, S. & Suh, J. (2007). Risk factors and levels of risk for at-risk high school dropouts. *Journal of Counseling and Development*, 85, 196-203.

Taylı, A. (2008). Eğitim sisteminde önemli bir sorun: Okulu bırakma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. Cilt: III Sayı:30 ,89-101.

UNICEF (2012). Türkiye'de Çocuk ve Genç Nüfusun Durumunun Analizi.

USAID (2011). School dropout prevention program. Review of Literature. Washington,DC.

Waterman, J.& Walker, E. (2001). *Helping At-Risk Students: A Group Counseling Approach for Grades 6-9*. Guilford Press.

Yeşilyaprak, B. (2014). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri* .21. Yüzyılda Gelişimsel Yaklaşım. Nobel.

Yorğun, A. (2014). *Lise Öğrencilerinde Okul Terki Riskinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi.

Zimmerman, B.J. & Clearly, T.J. (2004). Self-regulation Empowerment Program: A school-based program to enhance self-regulated and self-motivated cycles of student learning. *Psychology in the Schools*. V(4). 845-862.